

Ա. ՄԱՆԱՍԻՐՅԱՆ

ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹՅԱՆ
ՏԱՍՆԱՄՅԱԿԸ

Յ Ե Կ

ՆՐԱ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

ՊԵՏՏՐՈՍ

ՅԵՐԵՎԱՆ

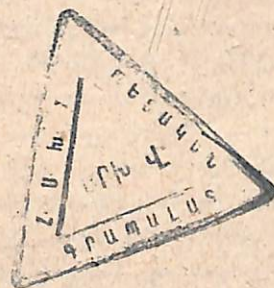
1 9 3 2

343.16 - 465-

29 JAN 2018

Ա. ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆ

ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹՅԱՆ ՏԱՍՆԱՄՅԱԿԸ
ՅԵՎ
ՆՐԱՄԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ 1932

1. ԴԱՏԱՆԱԶՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ռուսաստանի հեղափոխական պրոլետարիատն իր ձեռքը վերցնելով իշխանությունը չբավականացավ հին պետական ապարատի սոսկ տիրապետումով, այլ առաջնորդվելով գիտական սոցիալիզմի հիմնադիրներ՝ Մարքս-Ենգելսի և պրոլետարական հեղափոխության առաջնորդ՝ Լենինի ցուցմունքներով, հիմնովին ջարդեց ցարական պետական ապարատը, վորը կոչված էր պաշտպանելու կապիտալիստների, կալվածատերերի շահերը և չահագործելու ու ճնշելու աշխատավորական մասսաներին:

Պրոլետարական իշխանությունը չէր կարող անտարբեր մնալ նաև հին պետական ապարատի որդանական մասը կազմող Դատախազական ինստիտուտի հանդեպ: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից մեկ ամիս անց, 1917 թ. նոյեմբերի 24-ին, ՌՍՖՍՀ Ժողովուրդի էնկ. Լենինի ստորագրությամբ, հրատարակեց դատարանների մասին № 1 դեկրետը, վորով արդարադատության մյուս որդանների հետ միասին վերացվեց և դատախազությունն ու նրա փոխարեն կամ նրա պարտականությունների կատարումը մեղադրական Փունկցիան վերապահվեց բոլոր քաղաքականապես իրավունակ և չաբատավորված քաղաքացիներին: Մեղադրական Փունկցիայի կատարման այս կարգը վոչ մի բարդություն չէր ներ-

11-24965 9p

կայացնում և կատարվում եր շատ հասարակ ու պարզ ձե-
վով: Դատավարութեան ընթացքում նախադասողը դիմում
եր դատավարութեանը ներկա քաղաքացիներին և հարցնում,
կամենո՞ւմ են արդե՞ք նրանք մասնակցել դործին վորպես
մեղադրող կամ պաշտպան, ցանկութեան դեպքում թույլա-
տրելով հանդես գալ մեղադրական կամ պաշտպանողական
ճառով: Սակայն աշխատանքի վորձը շատ կարճ ժամանակա-
միջոցում ցույց տվեց մեղադրական Փունկցիայի կատարման
նման ձևի միանգամայն անսկսելիությունը, նամանավանդ
հեղափոխական տրիբունալներում, վորոնք դիտարկողական
քննում եյին դատակարգային պայքարի հողի վրա ծաղած
լուրջ դործեր: Ահա թե ինչու 1918 թ. մայիսին Հեղափո-
խական արիբունալներին կից թե սեպերում և թե՛ կենտրո-
նում կազմակերպվեցին մեղադրողների կողմիցներ, վորոնք
իրենց դոյութունը շարունակեցին մինչև 1920 թ.: Վերաց-
ված մեղադրողների կողմիցների փոխարեն կազմակերպվե-
ցին մեղադրողների և պաշտպանների կառավարական կոլե-
գիաներ, վորոնց անդամները դատարաններում հանդես եյին
գալիս վոչ թե վորպես սոսկ քաղաքացիներ, այլ վորպես
պետական պաշտոնյաներ և պետութեան անունից: Մեղա-
դրողների և՛ պաշտպանների կազմակերպչական այս ձևը
մինչև պետական Դատախաղութեան կազմակերպումը, 1922
թ. այլևս փոփոխութեան չենթարկվեց:

Դատախաղութեան կազմակերպութեան այս ձևերը Հոկ-
տեմբերյան հեղափոխութեան առաջին 5 տարիներին հիմ-
նականում բացատրվում եյին այն քաղաքացիական պատե-
րադմներով, վոր զինված պրոլետարիատը (1917-1921 թ.)
վարում եր տապալված ցարական իրավակարգի դեներալ-
ների և զանազան հակահեղափոխական ուժերի դեմ, վորոնք
ամեն կերպ ձգտում եյին վերականգնել իրենց կորցրած իշ-
խանութունը: Ինքնին հասկանալի յե, վոր նման պայմա-
ններում միանգամայն անիրատ կլինեիր Դատախաղութեան
կազմակերպումը, վորպես հեղափոխական որինականութեան
կենսագործողի: Ընդհանուր որինականութեան միասնական

պատկերացումը և կիրառումը պատերազմի և ռադական կո-
մունիզմի պայմաններում համարյա թե անհնարին եր դառ-
նում: Ռադիմանկատի որհասական պայքարն ունեւր իր հրա-
մայականները, վորոնք հաճախ ճեղքում եյին որինա-
կանութեան սահմանները: Չնայած դրան, անդամ
պատմական - քաղաքական այդ ժամանակամիջոցում
Խորհրդային Իշխանութունը մոռացութեան չեւր տա-
լիս հեղափոխական որինականութունը: Յեթե վեր-
հիշենք 1917-1922 թ. թ. Խորհրդային Իշխանութեան
կողմից հրատարակված որենքները՝ կանենք, վոր նրանք
հակայական հատորներ են կազմում և այդ որենքները վորոչ
մասը դեռ մինչև այսօր չի կորցրել իր ուժը: Իրեւ լավա-
դույն ասացույց հեղափոխական որինականութեան կիրառ-
ման այդ տարիներին ընթացքում հանդիսանում են Համառու-
սական Խորհուրդների արտակարգ համագումարի 1918 թ.
նոյեմբերի 8-ին ընդունած բանաձևերը, որենքների կիրառ-
ման հարցի շուրջը, վորով շատ նեղ չըջանակ և վերադա-
վում խորհրդային մարմիններին և պաշտոնեյութեանը հա-
կահեղափոխութեան դեմ պայքարելու ծայրահեղ անհրա-
ժեշտութունից յեղնելով չեղվել որենքի սահմաններից. իսկ
վորպես ղեկավար սկզբունք կոչ ե անում՝ «Հանրապետու-
թեան բոլոր քաղաքացիներին, բոլոր որդաններին և Խորհրդ-
դային Իշխանութեան բոլոր պաշտոնատար անձանց, խստիվ
հետեւել Ռուսաստանի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խոր-
հրդային Հանրապետութեան որենքներին, կենտրոնական
իշխանութեան հրատարակած և հրատարակվելիք վորոշում-
ներին, կանոնադրութուններին և կարգադրութուններին»:
Այս ամենից հետո պարզ ե, թե ինչ խոշոր նշանակութուն ե
տվել Խորհրդային Իշխանութունն որենքների կիրառման
դործին՝ անդամ քաղաքացիական կոլիւների ամենատուր մո-
մենտներում, յերբ ամբողջ հանրապետութունը վեր եր
ածվել զինվորական ճամբարի և շատ թե քիչ նշանակութուն
ունեցող հարցերը վորոշվում եյին վոչ թե դատական կար-
գով, այլ արտադատական ռեպրեսիաների և վարչական ու-

դիներով, յեղնելով հեղափոխական խղճից և նշատակահարմարությունից: Ռազմաճակատները լիկվիդացրա՞յից հետո, յերբ մեր իշխանությունն անցավ խմպերիալիստական և քաղաքացիական պատերազմների հետևանքով ծայրաստիճան քայքայված վողջ տնտեսության վերականգնման աշխատանքներին—նոր տնտեսական քաղաքականության հիման վրա, խիստ կարիք դրացվեց սահմանելու և պահպանելու իրավական փոխհարաբերությունների ձևակերպված սխառն քաղաքացիների միջև, կարգավորելու քաղաքացիներին և պետության նոր փոխհարաբերությունները: Պրոլետարական պետության պայքարի և շինարարության նոր պայմանները անհրաժեշտ դարձրին հրատարակել նոր որոնքներ և կազմակերպել այդ որոնքների կիրառումը հսկող մարմին—Դատախաղությունը:

Պետական Դատախաղության կազմակերպման խնդիրը առաջին անգամ քննության առնվեց 1922 թ. հունվարին Ռուսաստանի արդարադատության գործիչների 4-րդ համագումարում, վորտեղ Դատախաղության կազմակերպման սկզբունքի դեմ վոչ մի առարկություն չեղավ: Սակայն խոչոր վեճեր տեղի ունեցան այն մասին, թե Դատախաղությունը ինչ դեր և վերաբերմունք է ունենալու դատաբաններին հանդեպ, ի՞նչ է լինելու նրա հարաբերությունը կենտրոնում և տեղերում, ի՞նչ կազմակերպչական-իրավական ձև է ունենալու, ի՞նչպես է արտահայտվելու Դատախաղական հսկողությունը տեղերում, և այլ կազմակերպչական խնդիրների շուրջը: Վեճելի այս խնդիրները համագումարը հիմնականում լուծեց հենց այն իմաստով, ինչ իմաստով գործում է Դատախաղությունը մինչ որս: Այնուհետև Դատախաղության կազմակերպման հարցը համաձայն Համառուսական խորհուրդների 9-րդ համագումարի վորոշման հեղափոխական որինականության տարածման ու խտրվ կիրառման առնչությամբ, տեղափոխվում է Համառուսական կենտրոնի կողմից 3-րդ նստաչրջանը, վորտեղ յերկար ու տաք վիճաբանություններից հետո, ձայների ճնշող մեծամասնու-

թյամբ Դատախաղության կազմակերպության անհրաժեշտության հարցն սկզբունքորեն լուծվելով հանդերձ, քվեարկվեց այդ խնդրի մասին ղեկուցող՝ ընկ. ԿՐԻԼԵՆԿՈՅԻ առաջադրած որինագծի դեմ: Սակայն ընկ. ԼԵՆԻՆԻ անմիջական միջամտությունից հետո նստաչրջանը 1922 թ. մայիսի 22-ին ընդունում է Դատախաղության կանոնադրությունը, վորը շատ չնչին փոփոխությամբ ուժի մեջ է մինչ այսօր:

Նստաչրջանում տեղի ունեցած վեճերը Դատախաղության գոյության և հետագա գործունեյության արդյունավետության տեսակետից ունեյին խոչոր սկզբունքային և վրձնական նշանակություն: Վեճերը պտտվում էյին ղեկուցողի կողմից առաջադրված հետևալ հիմնական հարցերի շուրջը: Դատախաղության կենտրոնացման, այլ խոսքով այն հարցի շուրջը, թե տեղական դատախաղները միայն կենտրոնական Դատախաղությանն են յենթարկվելու, դատախաղների նշանակումն ու արձակումը լինելու յե կենտրոնական Դատախաղության կողմից, ինչպես և տեղական իշխանության վորոշումների բողոքարկման հարցը: Նստաչրջանի անգամները, գլխավորապես տեղերից յեկած նահանգական գործկոմների նախագահներն իրենց առարկությունը Դատախաղության կազմակերպչական նման ձևերի և իրավունքների մասին պատճառաբանում են նրանով, վոր դա նշանակում է անվստահություն իրենց հանդեպ և առաջարկում էյին գոյություն ունեցող խորհրդային այլ մարմինների նկատմամբ կրկնակի ստորագրության սկզբունքը ներկա դեպքում ևս կիրառել այլ խոսքով, վորպեսզի դատախաղը յենթարկվի վոչ միայն կենտրոնին, այլև տեղական իշխանությանը — գործադիր կոմիտեյին. դրա հետ միասին նստաչրջանի անգամները պահանջում են, վորպեսզի դատախաղի նշանակումը կատարվի տեղական իշխանության կողմից և վոչ թե կենտրոնական դատախաղության: Վորոշումների բողոքարկման մասին առարկությունը հիմնականում յեխում է նրանից, վոր այդ աշխատանքները վերապահված են Բանդյուղ-Տեսչությանը և վոչ մի անհրաժեշտություն չկա այդ իր-

վունքը վերադարձելու նաև. Դատախազությանը: Նոտաչըջանի նախագահությունը տեսնելով նոտաչըջանի անդամների բուռն զինադրությունը Դատախազության մասին առաջադրված որոշումներին, ընկ. ԿԱԼԻՆՆԻ միջոցով առաջադրություն է մտցնում որոշումներ չընդունել, այլ վորպես նյութ, հանձնել նոտաչըջանի կողմից ընտրված հատուկ հանձնաժողովին:

Դատախազության կազմակերպության վերաբերյալ որոշումներ մեծ տարածայնություններ է առաջացնում նաև կենտկոմի կողմից նոտաչըջանի աշխատանքները ղեկավարելու համար նշանակված հանձնաժողովի անդամներին միջև, վորը առիթ է տալիս ընկեր ԼԵՆԻՆԻՆ մի նամակ ուղղել ընկեր ՍՏԱԼԻՆԻՆ Քաղաքային համար «Կրկնակի ստորադրության և որինակամության մասին» վերնագրով: Իր նամակում, վոր այսօր ևս խոշոր պատմական և քաղաքական նշանակություն ունի մեզ համար, ընկ. ԼԵՆԻՆԸ ասում է հետևյալը. —*) «Դատախազության հարցը տարածայնություն է առաջ բերել Համառուսական կենտրոնի աշխատանքները ղեկավարելու համար կենտկոմի կողմից նշանակված հանձնաժողովի մեջ: Յեթե այդ տարածայնությունների պատճառով հարցն ինքնաբերաբար չի փոխադրվում Քաղաքային, ապա յես իմ կողմից այդ հարցն այնքան կարևոր էմ համարում, վոր առաջարկում եմ հանձնել Քաղաքային բոլոր զինությանը... Համառուսական կենտրոնի ղեկավարում է բաժնի հանձնաժողովի մեծամասնությունը—չարունակում է ընկ. ԼԵՆԻՆԸ—դեմ է այն տեսակետին, թե Դատախազական հսկողության տեղական ներկայացուցիչները պիտի նշանակվեն միայն կենտրոնից և միայն կենտրոնին ել յենթարկվեն: Մեծամասնությունը կողմնակից է Դատախազության այսպես կոչված «կրկնակի» ստորադրության, վորը սահմանված է ընդհանրապես բոլոր տեղական աշխատակիցների համար, այսինքն՝ նրանք դառնում են, վոր Դատախազական հսկողության տեղական ներկայացուցիչները մի կողմից

պետք է յենթարկվեն կենտրոնին, հանձնա համապատասխան կոմիտեի, իսկ մյուս կողմից տեղական նահանգական գործկոմներին: Համառուսական կենտրոնի հանձնաժողովի մեծամասնությունը նույնպես չընդունեց այն տեսակետը, թե Դատախազական հսկողության տեղական ներկայացուցիչներն իրավունք ունեն տեղական նահանգական գործկոմների և ընդհանրապես տեղական իշխանության ամեն մի վորոշումը բողոքարկել որինակամության տեսակետից:

«Յես—ասում է ընկ. ԼԵՆԻՆԸ—դժվարեղում եմ հասկանալ, թե ինչուի պատճառաբանությամբ կարելի չէ պաշտպանել Համառուսական կենտրոնի հանձնաժողովի մեծամասնության այդքան ակներև սխալ վորոշումը... Հիմնական սխալն այն է, վոր նրանք «կրկնակի» ստորադրության սկզբունքը ճիշտ չեն կիրառում: «Կրկնակի» ստորադրությունն անհրաժեշտ է այնտեղ, վորտեղ պետք է կարողանալ հաշվի առնել զանազանության իրական անխուսափելիությունը, մինչդեռ որինակամությունը պետք է լինի մի և ընդհանուր, մեր ամբողջ կյանքում և մեր ամբողջ անկուստության մեջ հիմնական չարիքն այն է, վոր մենք ուսուսկան ավանդական անտարբերությամբ և կիսավայրենիքներով հառուկ սովորությամբ ուզում ենք կապուցայի նահանգում՝ ա՛յլ որինակամություն սահմանել, կազմի նահանգում՝ ա՛յլ: Դատախազ—ասում է ընկ. ԼԵՆԻՆԸ—իրավունք ունի և պարտավոր է միայն մի բան անել՝ հետևել, վորպեսզի ամբողջ Հանրապետության մեջ սահմանվի որինակամության միատեսակ բարոնում, անկախ տեղական վարեն զանազանության, հակառակ տեղական ամեն մի ազդեցությամբ»:

Ընկ. ԼԵՆԻՆԸ դառնում է սկզբունքորեն սխալ վիճաբանության առարկա դարձած այն խնդրը, վոր՝ «Դատախազ չպետք է բողոքարկի նահանգական գործկոմների և տեղական իշխանության այլ մարմինների վորոշումները և վոր, իբր թե, այդ վորոշումների որինակամությունը վորոշելու

*) Լենին, Յերկ. Ժող. հաւ. 27, յեր. 298—301.

յե Բանդուղտեսչությունը»։ Այդ առթիւ ընկ. ԼԵՆԻՆԸ իր նամակում ասում է հետեւյալը. — «Բանդուղտեսչությունը քննութեան է առնում վոչ միայն որինականութեան, այլ նաև նպատակահարմարութեան հարցը։ Դատախազը պատասխանատու յետ համար, վորոքեպի տեղական վոչ մի իշխանություն և վոչ մի վորոչում չհակասի որենքին և միայն այս տեսակետից դատախազը պարտավոր է՝ բողոքարկել ամեն մի ապրիւնի վճիռ բայց նա իրավունք չունի կասեցնելու վճիռը, այլ պարտավոր է միայն միջոցներ ձեռք առնել, վորպէպի որինականութեան բացարձակապէս միատեսակ ըմբռնում սահմանվի ամբողջ Հանրապետութեան մեջ»։ Այնուհետև շարունակում է ընկ. ԼԵՆԻՆԸ. — «Կասկած չկա, վոր մենք ապրում ենք ապրիմութեան ծովում և վոր տեղական ագրիմութիւնն ամենամեծ հակառակորդներից մեկը, յետք վսչ ամենամեծ հակառակորդն է հանդիսանում որինականութեան և կուլտուրականութեան հաստատման գործում։ Այս ամենից հետո, — վերջացնելով իր նամակը, ասում է ընկեր ԼԵՆԻՆԸ, — յետ քալիս եմ այն յեղրակացութեան, վոր «կրկնակի» ստորագրութեան սկզբունքը Դատախազութեան նկատմամբ պաշտպանելը, նրան տեղական իշխանութեան բոլոր վորոչումները բողոքարկելու իրավունքից զրկելը, վոչ միայն սկզբունքորեն սխալ է, վոչ միայն խանգարում է անչեղ կերպով որինականութեան սահմանելու մեր հիմնական նպատակին, այլև արտահայտում է տեղական բյուրոկրատիայի և տեղական ագրեցութեանների շահերն ու նախապաշարմունքը, այսինքն՝ ամենավատթար անջրպետ է աշխատավորների և տեղական իշխանութեան ու խորհրդային կենտրոնական իշխանութեան, ինչպէս նաև ՌԿԿ Կենտրոնական իշխանութեան միջև։ Ուստի յետ առաջարկում եմ կենտրոնի մերձել այս դեպքում «կրկնակի» ստորագրութիւնը և սահմանել այնպիսի կարգ, վորի համաձայն տեղական դատախազական իշխանութիւնը միայն կենտրոնից յենթարկվի և դատախազական իշխանութեանը վերապահվի իրավունք ու պարտականութիւնը բողոքարկելու տեղական

իշխանութեան բոլոր և ամեն մի վերաշումը՝ այդ վերաշումների որինականութեան տեսակետից առանց այդ վիճակները կասեցնելու իրավունքի, սակայն գործը դատարանին հանձնելու բացառիկ իրավունքով»։

Ընկ. ԼԵՆԻՆԸ այս նամակը ներկայացնում է մի հսկայական ծրագիր։ Այստեղ ասված է այն բոլորը, ինչ անհրաժեշտ է հասկանալու համար նոր կազմակերպված դատախազութեան մասին, վորն իր անելիքներով իր քաղաքական-հասարակական և կուլտուրական նշանակութեամբ միանգամայն տարբերվում է մինչև այդ դրութեան ունեցող դատախազութեաններից։

Այսպիսով խորհրդային իշխանութեան Դատախազութեանը կոչված է վոչ միայն պահպանելու որինականութեանը, այլ և այդ հիմնական աշխատանքների հետ միասին տարածելու կուլտուրականութեանը, նպաստելու սոցիալիստական հասարակարգի կառուցման աշխատանքներին։

Ինչպէս հիշված է վերևում, նստաշրջանը ընկ. ԼԵՆԻՆԸ այս նամակից հետո ընդունում է Դատախազութեան կանոնադրութեանն այն իմաստով, ինչ իմաստով վոր ընկ. ԼԵՆԻՆԸ պահանջում էր իր նամակում։

Դատախազութեան կազմակերպման հարցերը շատ շուտով սկսում են զբաղեցնել նաև մյուս խորհրդային Հանրապետութեաններին, վորոնց թվում և Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեանը։

ՀԱՅԿ Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյի 3-րդ նստաշրջանը հուլիսի 22-ին 1922 թ. հաստատում է ընկ. ԼԵՆԻՆԸ առաջադրած սկզբունքներով Հայաստանի Դատախազութեան կանոնադրութեանը, ըստ վորում իրավունք է վերապահվում Դատախազութեանը՝ ա) Պետութեան անունից հսկել իշխանութեան բոլոր մարմինների տնտեսական հիմնարկութեանների, հասարակական կազմակերպութեանների և մասնավոր անհատների գործողութեանների որինականութեան վրա, քրեական հետապնդումն հարուցանելով մեղավորների և բողոքներով որենքը խախտող վորոչումների դեմ։

բ) Անմիջական հսկողութիւն ունենալ հարցաքննիչ և հետաքննիչ մարմինները գործունէութեան վրա՝ հանցանքները հայտաբերելու գործում:

գ) Հիմնաւորել ամբաստանութիւնը դատարանում:

դ) Հսկել կալանավորները կանոնաւոր պահպանութեան վրա:

Նույն իրավունքներով՝ մի քիչ ավելի լայնացրած և համապատասխան ներկա մոմէնտի պահանջներին, ուղտով ե Պատասխազուծիւնը և այժմ: Պատասխանութեան կառուցվածքը նստաշրջանում սահմանվեց հետեւյալ կերպ:

Պատասխազուծիւնը գլխավորող Հանրապետութեան դատախազը միաժամանակ հանդիսանում ե Արդարադատութեան ժողովրդական Կոմիտէի:

Հանրապետութեան Պատասխազին առնթեր գործում և Արդժողկոմատի Պատասխազական բաժինը, վորին գլխավորում ե Հանրապետութեան դատախազի ողնականը:

Գալառներում գործում են գալառական դատախազները, վորոնք նշանակվում և պաշտօնից ազատվում են միայն Հանրապետութեան դատախազի կողմից: Պատասխազութեան կառուցվածքի այս ձևը փոփոխութեան յենթարկվեց 1927 թ., յերբ կազմակերպվեց Գերագոյն Պատարանի Պատասխազութիւն, վորին հանձնվեց լիկվիդացիայի յենթարկված Պատասխազական բաժնի ֆունկցիաները: Այնուհետե 1929 թ. Արդժողկոմատի լիկվիդացիայի հետեանքով կազմակերպվեց ինքնուրույն Հանրապետական Պատասխազութիւն՝ հետեւյալ կառուցվածքով—1. Հանրապետական դատախազ, 2. Հանրապետական դատախազի ողնական, 3. Պատական, ընդհանուր, Աշխատանքային և ՊԲՎ վրա հսկող դատախազներ և գալառատախազներ:

1931 թ. Համկոմկուսի Կենտկոմի ռայոնացման մասին կայացրած վորոշման համաձայն, նույն թվի սեպտեմբերի 18-ին լիկվիդացիայի յենթարկվեցին գալառատախազութիւնները, վորոնց թիվը Հայաստանում հասնում եր միայն 5-ի և նրանց փոխարեն կազմակերպվեցին միջ-շրջանային դա-

տախազութիւններ՝ թիվ 13 այն հաշվով, վոր յուրաքանչյուր դատախազ սպասարկի 2 շրջան:

Աշխատանքի փորձը կարճ ժամանակամիջոցում ցույց տվեց միջ-շրջանային դատախազութեան կազմակերպման անբավարար լինելը՝ բավական բարդ և բազմապիսի աշխատանքների սպասարկման տեսակետից, այն ել դասակարգային պայքարի լարված պայմաններում: Այս տեսակետից շրջանային դատախազների թիվը 1932 թ. սկզբից հասցվեց 20 հոգու, այն հաշվով, վորպեսզի 1933 թ. Հայաստանի բոլոր շրջաններն ունենան իրենց հատուկ դատախազները (այդ տուր թիվ կա արդեն պատշաճ որդանների վորոշումը):

Աշխատանքի նոր ձևերը և նոր տեմպը վճռականորեն թեւադրեցին Հանրապետութեան Պատասխազութեանը վերակառուցման յենթարկել Հանրապետութեան Պատասխազութեան աշխատանքները նոր պահանջների, նոր խնդիրների համապատասխան, վորոնք այսօր գրվում են Պատասխազական որդանների առաջ: Գոյութիւն ունեցող տարբեր աշխատանքներ՝ հսկողութեան դատախազութիւնների փոխարեն (վորը չատ դեպքում աշխատանքների մեջ առաջացնում ե զուգաեութիւն, անպատասխանատվութիւն և վորոշ չափով դիմադրկութիւն) անհրաժեշտ համարվեց անցնել սեկտորային աշխատանքների և ունենալ հետեւյալ սեկտորները.—1. Գյուղի սոցիալիստական վերակուցման, 2. Արտադրութեան և աշխատանքի պաշտպանութեան, 3. Պատական (վորը պետք ե ընդգրկել քննչական, հետաքննական և ուղղիչ աշխատանքային որդանները), 4. Սորհրդային շինարարութեան, 5. Պետքազվարչութեան, և 6. Տրանսպորտի:

Պատասխազութեան որդանների անցած 10 տարվա ընթացքում կատարված ստուրկտուրային փոփոխութիւններն անկասկած բղխել են կուսակցութեան և իշխանութեան կողմից տարբեր մոմէնտներում առաջադրած խնդիրներին ընդհուպ մոտենալու և այդ խնդիրները ժամանակին և դասակարգայնորեն ճիշտ լուծելու անհրաժեշտութիւնից: Այդ փոփոխութիւնները մյուս կողմից ապացուցում են, թե ինչպես

նստիճանաբար լայնացել և Դատախազության աշխատանքների շրջանակը և սլահանջել նորանոր և լավագույն աշխատակիցներ՝ ընդգրկելու բարձր և հսկայական չափերի հասնող աշխատանքները:

Բ. ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Խորհրդային Հայաստանի Կենտրոնական Գործադիր Խմբի 3-րդ նստաշրջանից, վոր տեղի յե ունեցել 1922 թ. և վորի վորոշմամբ կազմակերպվել և Պետական Դատախազությունը, անցել և 10 տարի: Այդ տասը տարիների ընթացքում Դատախազությունը, կուսակցության անմիջական ղեկավարությամբ ձեռք ե բերել իր աշխատանքների բնագավառում ղդալի հաջողություններ, վորոնք անկասկած նպաստել և ուժանդակել են սոցիալիստական շինարարության և կուսակցության ու իշխանության առաջադրած բոլոր հիմնական տնտեսական-քաղաքական խնդիրների ճիշտ և արագ լուծման գործին:

Կասկած չկա, վոր այն հսկայական նվաճումների ասպարիզում, վոր կուսակցության հիմնական գծի ճիշտ կիրառմամբ Միության պրոլետարիատը և վորջ աշխատավորությունը ձեռք ե բերել այսօր սոցիալիստական շինարարության բոլոր ճակատներում, Դատախազությունն ունեցել ե իր բաժինը: Նա, վորպես հեղափոխական որինականության մարտական որգան, ամեն կերպ և ամենուրեք ձգտել ե վերացնելու այն խոչընդոտները, վնասակար յերեվույթները և հանցագործությունները, վորոնք այս կամ այն կերպ շատ անգամ խոչոր չափով արգելք են հանդիսացել սոցիալիզմի կառուցման աշխատանքներին: Դատախազությունն իր աշխատանքների մեջ ձեռք բերած ու նվաճած այսօրվա հաջողությունները յերեք չեր կարող ունենալ, յեթե նա սահմանափակվեր կարվածափրական-բուրժուական յերկրների նըման սոսկ հանցագործության դեմ պայքարելու և դատարաններում յելույթ ունենալու աշխատանքներով, առանց չաղ-

կապելու այդ աշխատանքը քաղաքական և հասարակական աշխատանքների հետ, մի աշխատանք, վորը նա շարունակաբար, վերջերս ավելի ուժեղ կերպով, տարել ե գյուղի և քաղաքի աշխատավորական մասսաների մեջ, կոլեկտիվներում, սովխոզներում, գործարաններում և արտադրության տարբեր բնագավառներում: Այդ յերկու հիմնական (պայքար հանցագործության դեմ և քաղաքական-հասարակական աշխատանքը) մեկը մյուսից անբաժանելի աշխատանքների շաղկապումը և նրանց ճիշտ դատավորումը, կիրառելով աշխատանքի սոցիալիստական նոր մեթոդներ, հնարավորություն են տվել Դատախազությանը ձեռք բերելու հետևյալ հաջողությունները:

Գոյությունն ունեցող թվերը և կատարված աշխատանքները, նամանավանդ սոցիալիստական վերակառուցման շրջանում, պարզ կերպով ցույց են տալիս այն հսկայական գործը, վոր կատարել և Դատախազությունն ընդհանուր քաղաքական, այլ և դատական աշխատանքների բնագավառներում:

Վերակառուցման շրջանի դատախազական աշխատանքների առանձնահատկությունների և ծավալի մասին ընդհանուր դադափար կազմելու համար բերենք վերականգնման շրջանի (1926 թ.) Դատախազության գործունեյությունը պատկերող մի քանի թվական տվյալներ:

Քաղաքական աշխատանք

1926 թ. դավառական դատախազները յեղել են գյուղերում

484 որ

կատարել են դանազան հետադոտումներ թվով	273
մասնակցել են դանազան կամպանիաների	29
գրույցներ և ղեկուցումներ են տվել	337
դյուղացիներից բողոքներ են մտել	2658
գործկոմների նիստերին մասնակցել են	282
բողոքարկել են պարտադիր վորտումներ	69

Դատական աշխատանք

Դատարանի գործերով տրվել և յեղրակացություն

1174

Դատական նիստերին մասնակցել են 456

հարուցված և քննչական գործ 1729

կարգված գործերի տոկոսը 52,2

մեղադրական յեղրակ. ավարտված գործեր 42,3

Այժմ տեսնենք, թե ինչ հիմնական աշխատանք և տարված 5 տարի անց՝ վերականգնման չըջանում, հնդամյակի 3-րդ վճռական տարում, Դատախազության տասնամյա տա-րեդարձի նախորդակին:

ԱՇԽԱՏԱՆԻՔԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Սոցիալիստական ծավալուն արշավի և դասակարգային պայքարի սրման պայմաններում Դատախազությունը, հանդիսանալով պրոլետարական դիկտատուրայի կարևոր ողակներից մեկը, հեղափոխական որինականության հիման վրա ձգտելով ամեն կերպ նպաստել դյուզի սոցիալիստական վերականգնման աշխատանքներին և իր ամբողջ ուշադրությունը կենտրոնացնելով այն խնդիրներին վրա, վերոնք արագացնում և ամրացնում էին կոլսոց-սովխոզ շինարարությունը և մոտեցնում կուլակության լիկվիդացիան՝ վորպես դասակարգ, համատարած կոլեկտիվացման հիման վրա, պայքարելով յերկու Ֆրոնտի վրա, թե աջերի, վորոնք տա-նում էին յերկերը դեպի կապիտալիզմի վերականգնումը և թե «ձախերի» դեմ, վորոնք աղմկնխտրատիվ միջոցառումներով կամենում էին թուշել սոցիալիստական շինարարության անհրաժեշտ անցողիկ հտապները, ինչպես նրանց հանդեպ հաշտվողական վերաբերմունք ունեցողների դեմ. Դատախազությունը չհշտակի հարված և հասցրել կուլակությա-նը, վոր ամեն կերպ, դադտնի թե բացահայտ, վորձել և զա-նազան զաղրելի միջոցներով վնասել ու կասեցնել սոցիալիզմի հաղթական արշավը:

Կուլակության դիմադրության վորձված մեթոդները՝ տերրորը, սյրովիկացիան, հրդեհումները, կոլսոցներում

խժկվելը՝ ներսից նրանց քայքայելու նպատակով, կայուն առաջադրանքներին խուսափելը, աշխատանքից հրաժարվելը՝ ջախջախվել են դատական ամենատուր ռեպրեսիաներով մինչև իսկ Ֆիդիկական վոչնչացումով: Յեթե վերականգնման շրջանում դուստկարգային պայքարի հողի վրա կատարած հանցագործությունները կարելի յե մատներին վրա հաշվել, ապա 1931 թ. այդ գործերի թիվն աննախընթաց աճում եր, այսպես՝ Լենինականի շրջանում—159, Բասարդեշար—Մարտու-նի—Նոր Բայազետ 368, Արթիկում—80, Աշտարակ—Ապա-րանում—65, Իջևան—Դիլիջան—Շամշադինում—79 և այլն:

Կուլակ-ուներվոր տարրերի նկատմամբ գործադրված պայքարն իր արտահայտությունն և դտել վոչ միայն քրեա-կան հետապնդում հարուցելով, այլ և խափանման միջոց ան-միջական կալանք ընտրելով, դուշն արդելքի տակ առնելով՝ հետագա դրավումն ապահովելու համար: Այդ գործերի քնն-նության միջին տեվոդությունն ամբողջ Հայաստանում յե-ղել և 7-8 որ, գործերի մեծադուշն տոկոսը լսվել և տեղե-րում ցուցադրական դատի միջոցով, դատախաղի մասնակ-ցությամբ և աշխատավորական լայն մասսաների ներկայու-թյամբ:

Դատախաղական աչքից չեն վրիպել նաև պաշտոնյաների կողմից կատարված հանցագործությունները:

Գարնանացանի և բերքահավաքի ընթացքում (բացի բամ-բակից, վորի մասին կխոսենք առանձին) հարուցված և 317 քրեական և կարգապահական գործ չըջմիությունների, կոլ-խոդմիությունների, արտադրական ընկերությունների, ՄՏԿ-ների, գյուղխորհուրդների, կոլսոցների և սովխոզների զա-նազան պաշտոնատար անձանց դեմ: Գործերի խոշոր տոկոսը հարուցվել և հետաքուքումների հետեվանքով, վորոնց թիվը կազմում և 640 և վորոնց ընթացքում քննության և առնվել պլանների կատարումը, դրա համար անհրաժեշտ դյուղա-տրնտեսական գործիքների փախանակին մատակարարելու, յեղածները վերականգնման յեթմարկելու գործը, դյուզի և

11-2496594

անհատական կարգով հարկադրված տնտեսութիւններ
պլանը ժամանակին հասցնելը, պլանի իրական լինելու և դար-
նանացանի հետ կապված այլ հարցերը: Դատական միջոց-
առուածները պաշտոնյաների նկատմամբ բղխել են զլխավորա-
պես նրանց դատաւարակելու տեսակետից: Սոցիալական պաշ-
տըպանութեան միջոց ընտրվել և պայմանական ազատազը-
կում, հարկադիր աշխատանք և աննշան չափով կաշնք:

ԲԱՄԲԱԿ. — Բամբակի ասպարիզում Դատախազութիւնը
յեղնելով կուսակցութեան «բամբակի անկախութեան» համար
տարվելիք պայքարի մարտական դիրքակազմներին, մոբիլի-
զացիայի յետ յենթարկել իր ուժերը և ուշադրութեան կենտ-
րոնը դարձրել բամբակացան շրջանները, կցելով այդ շրջան-
ներին կենտրոնի և այլ շրջանի դատախազներին, վերոնք տե-
ղում կազմակերպելով Արդարադատութեան և այլ գերատես-
չութիւնների աշխատակիցներին մի շարք բրիգադներ, շրջել
են դշուղները, կոլխոզները, սովխոզները, արտադրական
ընկերութիւնները, ՄՏԿ-ները, բամբակիութիւն-ընկերու-
թիւնները, և իրենց աշխատանքի բնույթով բամբակացանի
հետ առնչութիւն ունեցող այլ հիմնարկներ ստուգելու, թե
վոր չափով նրանք պատրաստ են դիմավորելու բամբակի աշ-
խատանքները, և հայտարարելու բամբակի հաջող աշխատանք-
ներին խոչընդոտ հանդիսացող յերեույթները, վերոնք արտա-
հայտվել են առաջադրված պլանների թերականգնման, աշ-
խատավորների հետ կնքած կոնտրակտացիոն պայմանագրե-
րից բղխող պարտավորութիւնները չկատարելու, տրակտոր-
ներին ժամանակին վառելանյութ չմատակարարելու, կուլակ-
տնտեսութիւններին ի հաշիվ աշխատավորների վարկավորե-
լու ուղղութեամբ և այլն:

Այդ հանցագործ յերեույթների համար հարուցված և
63 դործ, վերին 9-ը լսվել և ցուցադրական դատի կար-
գով:

Կուլակներին և ունեւորներին հանդեպ՝ զլխավորապես կա-
յուն առաջադրանքներից խուսափելու համար հարուցված են

55 դործ, իսկ աշխատավոր դշուղացիութեան հանդեպ աշխա-
տանքներից խուսափելու, կոնտրակտացիոն պայմանագրերը
չարամտորեն չկատարելու և այլն 33 դործ:

Կուլակ-ունեւորների նկատմամբ դատական ռեսպրեսիան
արտահայտվել և 1-3 տարվա ազատազրկմամբ, դուշի մի
մասի կամ ամբողջի դրամամբ, իսկ աշխատավորներից 7-ի
նկատմամբ հարկադիր աշխատանք, 13 տուգանք, 4 պայմա-
նական, և 8-ը արդարացված և: Բամբակի բերքահավաքի
ընթացքում տրված առաջադրանքները չկատարելու, բամ-
բակը չմշակելու, չանաքի դուրս չգալու, հավաքած բամբակը
փչացնելու և հանձնելուց խուսափելու համար դատի յե-
տրված 102 կուլակ և ունեւոր տնտեսութիւն ու 27 աշխա-
տավորական տնտեսութիւն:

ՊԵՏ. ՄԹԵՐՈՒՄՆԵՐ. — Հացի, մսի, յուղի, բրդի,
ծխախոտի, խոտի, դարմանի և այլ մթերոմների հաջող ըն-
թացքն ապահովելու համար Դատախազութիւնը ծավալել և
խոշոր բացատրական աշխատանք: Մթերոմների շուրջը 352
դշուղներում կազմակերպվել են ղեկուցումներ: Դատախազ-
ների անմիջական նախաձեռնութեամբ և կամ նրանց ղեկավա-
րութեամբ նախաքննական և հետաքննական որդանների հետ
միասին կատարվել և 465 հետադրուում, քննութեան և առնվել
դշուղացիներից մթերոմների խնդրով ստացված 1100 բո-
ղոք, վերոնցից փոխաշխատավորներից 235 բողոք:

Հետադրուումների և ստացած բողոքների հիման վրա դա-
տախազութեան նախաձեռնութեամբ դատի յեն տրված 262
կուլակ և ունեւոր տնտեսութիւններ, մթերման յենթակա
որչեկտները թաղցնելու, դիտավորյալ կերպով վոնչաջանե-
լու, մթերման որչեկտները՝ զլխավորապես հացահատիկը,
դադտնի վաճառելու և մթերման աշխատանքները պրավալի
յենթարկելու և զանազան հակախորհրդային բովանդակու-
թեամբ պրովոկացիաներ տարածելու համար: Աշխատավո-
րական տնտեսութիւններից դատի յե տրված 14 հողի: Մթե-
րոմների ասպարիզում կուլակներին և ունեւորներին հովա-

նախորդելու, կայուն առաջադրանքներ չտալու, անփութ, անտարբեր վերաբերմունքով պլանների կատարումը վիժեցնելու, աշխատավորներին կայուն առաջադրանքներ տալու, մթերման պահեստները չհարգալիքելու, մթերման ապրանքներն իրենց անձնական կարիքների համար ոգտադործելու, մթերման դիմաց արդյունաբերական ապրանքներով չբաժնորարարելու և սահմանված նորմաները խախտելու համար դատվյալ տրված 70 քրեական դործերով՝ 136 պաշտոնյա :

ԿՈՒՆՈՉ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒՅՈՒՆ.— Համատարած կոլեկտիվացման հիման վրա կուլակուլթյունը վորպես դասակարգվեցանելու և կոլտնտեսությունները կադակերպչանտնտեսական և քաղաքական տեսակետից ամբացնելու համար՝ կուլակցության վորոշումների հիմունքով, Դատախազությունը կոլսոզինարարության բնադավառում իր աշխատանքները տարել և յերկու ուղղությամբ—կանխելու և ջախջախելու կուլակության դիմադրությունը կոլսոզների հանդեպ և վերացնելու կոլսոզների ներսում տեղի ունեցած թերությունները :

Դատախազության կողմից կատարված 252 հետադոտումների և ստացված 455 բողոքների հետևանքով կուլակության դեմ հարուցված և 255 դործ (պրովակացիաներ, հրդեհումներ և այլ յեղութներ) : Պայքարի բացահայտ ձևերից անցնելով դադանի ձևերի, դասակարգային թչնամին վորձել և իր նպատակներն իրագործել կոլտնտեսությունների ներսում հենց կոլտնտեսականների միջոցով, վորի հետևանքով վորոշ կոլտնտեսություններում վատնվել և տնտեսության դույքը, հացահատիկը, սերմացուն, տեղի յե ունեցել մթերքների փչացում, բերքի անկանոն պահպանում, բերքի բաշխում մանր բուրժուական հավասարեցման սկզբունքով, դործավարձի վոչ լրիվ կիրառում, ոլանների թերակատարում և այլն : Այս յերեմութների դեմ, ինչպես նաև կոլսոզինարարության առպարիցում թույլ տրված վարչարարությունները, վորոնք արտահայտվել են վարչական միջոցներով

բով վորոշ կոլսոզները տեկոսները բարձրացնելու, կոլսոզ մոնելուց հրաժարվող աշխատավորական տնտեսություններին անհատական կարգով հարկադրելու կամ ուռնացածների շարքին դասելու, կամ թե ուռնացած տնտեսատերերին կոլսոզ մոցնելու պայմանով միջակ դարձնելու, սպառնալիքների և այլ հարկադրական միջոցներ կիրառելու ձևով—պայքարելու և կանխելու համար դատախազությունը հարուցել և 110 դործ, վորոնցով քրեական պատասխանատվության են կանչվել 123 պաշտոնյա :

ՍԽԱԼՆԵՐԻ ՈՒՂՂՈՒՄ.—Դատախազության աշխատանքը սխալների ուղղման առպարիցում չի սահմանափակվել միայն կոլսոզներում տեղի ունեցած վարչարարությունների դեմ պայքարելով : Սխալներ և հեղափոխական որինականության կոպիտ խախտումներ տեղի յե ունեցել նաև մթերության, բերքահավաքի, շերտավորման, կոնտրակտացիայի և այլ հարցերում : Սխալների շտիման աշխատանքներին Դատախազությունն ընդհուպ մոտեցել և Համկոմկուտի Կենտկոմի պլենումի հոկտեմբերի 31-ի վորոշումներից հետո՝ դուրում կատարած սխալների մասին : Սխալներն անհապաղ շտեկելու համար Հանր. Դատախազությունը հատուկ շրջաբերականով հրահանգել և տեղական դատախազական և քրեաչական որդաններին, դատախազական ոժանդակող բջիջների հետ միասին հետադոտման յեթարկել մի շարք կոլսոզներ, դուրսորդհուրդներ և այլ մարմիններ՝ թույլ տրված սխալները, շեղումներն անմիջապես տեղում ուղղելու, իսկ հարկյեղած դեպքում կարգապահական ու քրեական պատասխանատվության կանչելու կոնկրետ հանցավորներին : Խողոքարկման միջոցով վերացնել տալ տեղական իշխանության բողոքներն և վորոշումներն ու կարգադրությունները, վորոնք վերաբերվում են չքավոր ու միջակ դուրաքիների ապրանքափոխանակության սահմանափակման, ավելցուկները ռուկահանելուն և այլն : Հսկողական կարգով վերանայել ու բողոքարկել ժողդատարանների այն բոլոր վճիռները, վոր

րոնք վերաբերում են կոնտրակտացիոն պայմանագրեր կըն-
քելուց հրաժարվող չքավոր-միջակ գյուղացիներին և նրանց
տրված միջոցների կայուն առաջադրանքներ չկատա-
րելու հետևանքով պատասխանատվության յենթարկելուն:

65 կոնտեսուսթյուններում և 52 գյուղից Կոնտեսուսթյունների
կատարած աշխատանքների ստուգումից պարզվել է, Վոր
խոշոր սխալներ են տեղի ունեցել չքավոր և միջակ տնտե-
սությունների նկատմամբ միջոցների և գլխավորապես կոն-
տրակտացիոն պայմանագրերի ասպարիդում կամավորական
սկզբունքը խախտելու, իսկ կուլակ և ունեւոր տնտեսություն-
ներին կայուն առաջադրանքներ չտալու, յերբեմն ել այդպի-
սի տնտեսությունների բացարձակ կուլակաթափության յեն-
թարկելու հարցում: Խոշոր սխալներ տեղի յեն ունեցել և
հարկային քաղաքականության ասպարիդում, գլխավորապես
չեքտավորման խնդրում: Բաղմաթիվ են այն դեպքերը, յերբ
տեղական կադմակերպություններն աշխատավորական տնտե-
սություններին վերադրելով գոյություն չունեցող հատկա-
նիչներ՝ հարկադրել են անհատական կարգով և դառել կու-
լակ-ունեւորների շարքը: Ֆին. բաժիններից շատերը հաճախ
չխորանալով իրերի դրության մեջ, յստորեն ստուգման չ'են-
թարկելով մատնանշված հատկանիչների իրականությունը,
մասամբ ել ֆինանսական սլանները կատարելու մի-
տումով, աչքաթող են արել թույլ տված սխալները կամ
մեքենայորեն համաձայնվել տեղական կադմակերպություն-
ների հաճախ վոչ ճիշտ պատճառաբանություններին: Այդ
պատճառով միայն հարկային որդանների դեմ Դատախաղա-
կան մարմիններն ստացել են 1623 բողոք աշխատավորներից
և 1465 բողոք վոչ աշխատավորներից: Գլխավորապես աշ-
խատավորներից ստացված բողոքների հիման վրա տեղում
կատարված ստուգումների հետևանքով հսկայական քանա-
կությամբ վորոշումներ բողոքարկվել են չրջանային և Կենտ-
րոնական Գործադիր Կոմիտեյին: Բողոքարկված վորոշում-
ներից 356 ստացել են դրական լուծում այն իմաստով, վոր
աշխատավորական տնտեսությունները, վորոնք սխալ կեր-

պով դասվել են կուլակ-ունեւորների շարքը, համարվել են
միջակ կամ չքավոր տնտեսություններ: Դրանց մեջ մտնում
են նաև տեղի աշխատողները ուրորտունիստական գլխավոր-
ման հետևանքով չհայտնաբերված կուլակ-ունեւորները, դա-
տախաղների կողմից հայտնաբերված և նրանց առաջադիւ-
թյունների միջոցով հարկադրելու ու ձայնադուրկ անելու
դեպքերը:

Բացի այդ աշխատանքներից, Հանրապետության Դատա-
խաղությունը Գերագույն Դատարանի հետ միասին դործուղել
և մոտ 20 չրջան դատախաղական և դատական աշխատակից-
ներից կադմված հատուկ բրիգադներ, վորոնք տեղում շա-
րունակել և յորացրել են կատարված սխալների չտկման
աշխատանքը դատական և այլ որդանների կողմից: Կարճվել
են աշխատավորներին վերաբերող հսկայական թվով դատա-
կան դործեր, զիջվել է մեծ քանակությամբ տուգանք և այլն:
Սխալների ուղղման աշխատանքները մինչև այսոր շարու-
նակվում են և դեռ պետք է շարունակվեն ավելի յորացրած
և արագ տեմպերով, մինչև վոր գյուղում վերջնականապես
վերականգնվի հեղափոխական որինականությունը:

Այժմ մի քանի համառոտ տեղեկություններ նաև արդ-
յունաբերության և նրա հետ կապված աշխատանքների մա-
ոին:

ԱՐԴՅՈՒՆԱՔԵՐՈՒԹՅՈՒՆ.—Արդյունաբերության աս-
պարիդում Դատախաղության առաջ յնդիր է դրվել ողնել և
ոժանդակել աշխատանքի արտադրողականության բարձրաց-
ման, սլանների կատարման, արտադրանքի վորակի բարձ-
րացման, աշխատանքի դիսցիպլինայի ամրացման, բանվորա-
կան կենցաղի բարելավման և մատակարարման ասպարառի
ճիշտ դործունեյության, պետական դույրի պահպանման և
ճիշտ ողտագործման ասպարիդում: Չնայած վոր այդ աշխա-
տանքները դատախաղության գործունեյության ասպարիդում
համեմատաբար նոր են և, դատախաղական մարմինները
դեռևս ամբողջովին չեն կարողացել ընդգրկել այդ հարցե-

ըր, աշխատանքային լավ պատկերացնելով այդ աշխատանք-
ների նշանակությունը և կարևորությունը, Դատախազու-
թյունը կազմակերպել և դործարաններում դատախազության
ոժանդակող բժիշկներ, կապվել և բանդուկթղթակիցների,
բանդուկդռնակներ, կատարելով մի շարք դոր-
ծարաններում, հետազոտումներ, կարողացել և հայտնաբե-
րել այն յերևույթները, վորոնք խանգարել են արդյունաբե-
րության արագ դարգացմանը: Այս ուղղությամբ կոնկրետ
մեղավորների նկատմամբ քրեական դործեր են հարուցված.
այսպես որինակ՝ Զորագետի 1-ի ինստանցիայի պլանների
թերակատարման և դրա հետ կապված հարցերի առնչությամբ
պատասխանատվության և յենթարկված Ծ պաշտոնյա, նույն
հանցանքների համար հարուցված են դործեր-Լենինականում
30, Արթիկում—14, Ալլահվերդում—3, Ղափանում—13,
Յերևանում—13 և այլն:

ԲԱՆՄԱՍԱԿԱՐԱՐՈՒՄ.—Բանմատակարարումը հանդի-
սացել և Դատախազության դժվար աշխատանքներից մեկը,
վորովհետև այս ասպարիդում անկանոնությունները, իսկ
յերբեմն ուղղակի խայտառակությունները հասնում են ին խո-
շոր չափերի և վնասում առաջին հերթին պլանների կատար-
ման դործին: Կոոպ. և Պետառետրի տեղի ու կենտրոնի վո-
րոշ ողակների դանդաղաշարժ և անիույթ դործունեյություն
հետևանքով տեղի յեն ունեցել մթերքների և ասրանքների
փչացում, անկանոն պահպանում, սխալ բաշխում, մթերք-
ների և դրամական միջոցների յուրացում, դեֆիցիտային
ասրանքները մասնավոր շուկա հանելու փառտեր, բյուրո-
կրատիզմ, ձգձգում, անպատասխանատվություն և անկար-
դապահություն աշխատակիցների մեջ: Դատախազությունն
այս յերևույթների դեմ ուժեղ պայքար և մղել, պատասխա-
նատվության յենթարկելով հարյուրավոր պաշտոնյաների,
հարուցանելով նրանց դեմ 241, իսկ մասնավորների նկատ-
մամբ քրեական 84 դործ: Այս դործերի մեջ աչքի յեն ընկ-
նում յուրացման գեպքերը, վորոնք հետևանք են հաշվապա-

հության անկանոն դրության, ստուգման, կոնտրոլի բացա-
կալության և խորթ տարրերի դոյության կոոպ. և պետ.
սուետրի ցանցում: Բացի քրեական հետապնդում հարուցե-
լուց, Դատախազությունն ամեն կերպ աշխատել և ողնել
կոոպատետրական ձեռնարկներին կարգի բերելու մատակա-
րարման դործը, վերացնելու խանութների առաջ հավաքված
բաղմության հերթերը և ծավալել բաշխման կետերը:

ԺՈՂՄՆՈՒՆԴ.—Քիչ աշխատանք չի պահանջել Դատա-
խազությունից ժողանուղի վոչ պակաս անկանոն դրվածքը,
առանձնապես սննդի վաս վորակը, նյութեղենի փչացում-
ները, մատակարարման անճարակությունը, ճաշարանների,
թեյարանների կեղտոտ և հակասանիտարական դրությունը,
մանավանդ չրջանային կենտրոններում: Հատուկ բրիգադա-
ների միջոցով Բանդուկդռնակությունից և այլ մարմիններից
այս յերևույթների առթիվ ստացած նյութերի հիման վրա
հարուցվել են գլխավորապես Յերևանում և Լենինականում
36 դործ, վորոնցից մեծ մասը լավել և ցուցադրական կար-
գով տեղական դատախազների մասնակցությամբ, վորոնք
իրենց յերւթներով հետապնդել են վոչ միայն դատական
ուժեղ ռեպրեսիայի, այլ և ժողանուղի ասպարիդում տեղի
ունեցող խայտառակությունները վերացնելու խնդրի շուրջը
լայն հասարակական կարծիք ստեղծելու, մասսաների ուշա-
դրությունը մորիլիզացիայի յենթարկելու, մասսաների կոնտ-

ՄԻՋՄՈՒԲ. ՅԵՎ ՏՆՏՀԱՇՎԱՐԿ.—Միջմորի պլանների
կատարման ասպարիդում Դատախազությունն անճամբ տե-
ղեկություններ պահանջելով, իրադեկ և յեղել միջմորի աշ-
խատանքների ընթացքին և ըստ այնմ դիմել և համապատաս-
խան միջոցների, թույլ ողակներին արվել են առաջադրանք-
ներ, ցույցունքներ և անհրաժեշտ դեպքերում դործադրվել
և նաև քրեական հետապնդում:

Միջոցների մորիլիզացիայի բնագավառում անիույթ
վերաբերմունքի, դումարների յուրացման, դանձված դու-

մարները ժամանակին ըստ պատկանելույն չհանձնելու, չնախատեսված նպատակների համար անտեղի գումարներ ծախսելու համար դատախազական որդանների կողմից հարուցված են ըրեական դործեր՝ Յերևանում—18, Լենինականում—21, Արթիկում—6:

Տնտհաշվարկի վերաբերյալ դատախազությունը սերտ կապ է պահպանել Պետրասկի բաժանմունքների հետ, թե նրանց տեղեկություններով և թե իր անմիջական հետադուրումների միջոցով աշխուրջ կերպով հետևել են տնտհաշվարկի ճշգրիտ կիրառման վրա. նկատված խախտումների դեմ անմիջապես հարուցվել են ըր. դործեր՝ Յերևանում—7, Լենինականում—5:

Կանգ չառնելով դատախազական մյուս աշխատանքների՝ դատական, քննչական, ուղղիչ-աշխատանքային, դատախազական ոժանդակող բջիջների, հետաքննական որդանների, յերկաթգծի, խորհրդային շինարարության և մամուլի ողտադործման և այլ հարցերի վրա, մատնանշենք միայն, վոր ներկա ետադում գյուղատնտեսության և արդյունաբերության բնադավառներում Դատախազության որդանների տարած աշխատանքներն իրենց ծավալով և բովանդակությամբ միանգամայն տարբերվում են վերականգնման չրջանի աշխատանքներից:

Այդ հաջողությունների հետ միասին դատախազական որդանները, ինչպես և Արդարադատության մյուս որդանները, վորոշ ողակներում թույլ են տվել նաև բավական կոսլիտ սխալներ, ինչպես աջ, այնպես և «ձախ» կարգի, վորոնք ժամանակին չտիվել են: Այդ սխալները գլխավորապես արտահայտվել են կուլակների հանցադործությունների համար ժամանակին դատի չհանձնելու, կամ ամբողջ չրջանի կուլակներին միասին դատի հանձնելու, նրանց նկատմամբ դատարանների կողմից մեղմ վճիռներ արձակելու, կամ թե չնչին հանցադործության, ինչպես որինակ յերկու կիլո բուրդ չհանձնելու համար յերկար տարիների ազատազրկման դա-

տապարտելու, աշխատավորական տնտեսություններին կոստրակտացիոն-պայմանագրեր չինքելու կամ կնքված պայմանագրերը չկատարելու համար դատի հանձնելու փաստերով, առանց ստուգելու աշխատավոր գյուղացու ռեալ հնարավորություններն այդ պայմանագրի կատարման տեսակետից, գյուղխորհուրդներից տրված վկայականները պրանների կատարման հնարավորության, ունեցվածքի, հողի տարածության, մթերումների մասնակցելու հնարավորության մասին առանց ստուգման յենթարկելու, վորպես ճշտություն ընդունելով և դրանց հիման վրա սխալ վորոշումներ արձակելով: Տեղի յեն ունեցել նաև դործերի ձգձգման կոմ հադճեպ քննության դեպքեր, վորի պատճառով շատ առաամ դործերը կորցրել են իրենց հասարակական-քաղաքական, դատարակչական նշանակությունը:

Այժմ դալով այն հարցին, թե արդյոք մեղ մոտ, Հայաստանում, հեղափոխական որինականության խախտումներ տեղի ունենում են թե՛ վոչ, կիրառվում են արդյոք լրիվ չափով հեղափոխական որինականությունը և վերացվե՞լ են արդյոք մեղ մոտ «կալուգայի և կազանի որինականություն» հասկացողությունը: Չնայած այն դպալի հաջողություններին, վոր Դատախազությունը ձեռք և բերել հեղափոխական որինականության կիրառման բնադավառում, այնուամենայնիվ որինականության խախտման բաղմաթիվ դեպքեր տեղի յեն ունեցել մեղ մոտ, մանավանդ գյուղում և այսոր դեռևս չարունակվում են այդ խախտումները: Հեղափոխական որինականության խախտման դեպքերը մեղ մոտ դեռ շատ են, հեղափոխական որինականությունը լրիվ չի կիրառվում և որինականության տեղական տարբեր հասկացողություններ դեռ գոյություն ունեն մի շարք չրջաններում: Այն վաուոր, վոր 1931 թ. մտել և դատախազական որդանները 21,667 բողոք, վորից Հանրապետության Դատախազություն և մտել միայն 4050, իսկ մնացած 17.617 չրջանային դատախազական որդանները, սրանցից աշխատավոր տնտեսություններից՝ 13.606, իսկ վոչ աշխատավորներից 4.011 բողոք, մինչդեռ

1930 թ. մտել է միայն 8-540 բողոք, պերճախոս ապացույց է վուչ միայն հեղափոխական որինականության խախտման, այլև վորոշ բնազավառներում որինականության խախտման դեպքերի աճման, վորպիսին հետևանք է հիմնականում կուսակցության գծից չեղվելու, ալ է «ձախ» կարգի սխալներ թույլ տալուն, վարչարարությունների, քաղաքական աշխատանքի, գիտելիքի անկման, անպատասխանատվության և այլ յերևույթների դեմ թույլ պայքարի, ինչպես մեր որդանների, նույնպես ել մյուս խորհրդային որդանների կողմից, վորոնք կոչված են մեզ հետ միասին կիրառել հեղափոխական որինականությունը:

Որենքի խախտումները, ինչպես նշվեց վերևում, տեղի յն ունեցել գլխավորապես գյուղում՝ ցանքսի, մթերումների, բերքահավաքի, կոնտրակտացիաների, շերտավորման, կոլտոգչինադարության, սովխոզների, գյուղացիներին մարկավորելու, ապառիկները վճարելու, հարկային, առևտրաման և այլ հարակից հարցերում: Քաղաքներում որենքների խախտումները խոշոր չափով տեղի յն ունեցել քաղխորհուրդների և բնակ. բաժինների կողմից. բնակաբանները բաշխելու, տրանսպորտի հետ առնչություն ունեցող տնտեսական վորոշ հիմնարկներում ժամանակին ապրանքները չընդունելու և չտեղավորելու, մասամբ ել շինարարական կադմակերպությունների կողմից առանց հաշվի առնելու բնակարանային կրիդիտը հակայական քանակությամբ տներ քանդելու և բնակիչներին դուրս անելու հարցում: Որենքի խախտումները բավական խոշոր չափով տեղի յն ունեցել նաև վորոշ շրջանային մարմինների կողմից: Բաղմիցս կենտրոնական ապարարները (Մատթողկոմատ, Հողթողկոմ, Հայկոպ և այլն) դիմել են Դատախազությանը, խնդրելով իրենց տեղական ապարարների տանյակ աշխատակիցներին կանչել պատասխանատվության մի շարք կարևոր հեռադրային կարգադրություններ չկատարելու, ժամանակին այս կամ այն տեղեկությունները, հաշվետվությունները չներկայացնելու համար: Պատահել են դեպքեր, յերբ շրջաործկոմները

անգամ հրաժարվել են կատարել ժողկոմխորհի բաղմիցս անգամ կրկնված կարգադրությունները բավական կարևոր խնդիրների շուրջը, ինչպիսին են որինակ, կենտրոնացած ֆոնդն առնեռնմխելի պահելու և միայն կենտրոնի կարգադրությամբ բաշխելու դործը: Հայտնի յն Աշտարակի շրջաործկոմի նախկին նախագահի այդ առթիվ ժողկոմխորհի վորոշումները չկատարելու և հացահատիկի կենտրոնացած ֆոնդը «իր» Աշտարակի շրջանի կարիքներին (ձիերի կերի և այլն) համար ծախսելու փաստը, վորի համար նա տրվեց դատի և դատապարտվեց: Մյուս նման դործ տեղի յն ունեցել Իջևանում, վորտեղ Շրջաործկոմի նախագահը ժողկոմխորհի մի շարք կարգադրությունները խոտի կենտրոնացած ֆոնդից վորոշ քանակությամբ Ալահվերդի տեղափոխելու մասին, կատարելի կերպով հրաժարվել և կատարել, պատճառն, կատարելի կերպով հրաժարվել և «իր» շրջանի հաճախարանելով, վոր խոտն անհրաժեշտ է «իր» շրջանի համար: Ահա «Կալուգայի և Կաղանի որինականության», կոնկրետ նմուշներն այն տարբերությամբ, վոր այստեղ, մեզ մոտ, Կալուգայի և Կաղանի փոխարեն՝ ունեն իջևանի և Աշտարակի «որինականություն», վորը հակադրվում և կենտրոնական որենքներին և կարգադրություններին, խանգարելու միատեսակ որինականության ըմբռնմանը և կիրառմանը և վերջին հաշվով վնասում սոցիալիստական պլանավորման և շինարարության աշխատանքներին:

Հեղափոխության որինականության այս և նման խախտումները, (վորոնք մեծապես վտանգում են հեղամյակի ապարտական տարվա առաջադրությունների հաջող ապարտմանը) արմատախիլ անելու, պրոլետարական դիկտատուրան ել ավելի ամրացնելու անհրաժեշտությունից և ընկ. Լենինի հեղափոխական որինականության վերաբերյալ թողած պատգամներից յեղնելով՝ Համկոմկոտի Կենտկոմը և Միութենական Կենտգործկոմն ու ժողկոմխորհը հատուկ վորոշումներով Դատախազական որդաններին 10-ամյակի առնչությամբ դիմել են բոլոր կուս. և խորհրդ. կադմակերպություններին

և կառնեղորիկ կերպով պահանջել նրանցից ամեն կերպ ող-
նություն և ոժանդակություն ցույց տալ հեղափոխական
որինականության կիրառման և ամրացման դործին: Այդ բա-
ղաքական կարևորագույն վորոշման մեջ կենտկոմը «մասնա-
նշելով, այն հասուկ դերը, վոր պետք է կատարի դատա-
րանն ու դատախազությունը հեղափոխական որինականու-
թյունն ամրացնելու ասպարիզում» առաջարկում է կուս.
կազմակերպություններին և նրանց հետ միասին հեղափո-
խական որինականությունն անմիջապես կիրառող որդաննե-
րին-դատախազությանն և դատարանին:

«Հիտեղականորեն կենսագործել կուսակցութեան այն
ցուցումը, վորը պահանջում է ամենախիստ պատասխանա-
տուութեամբ յենթարկել կոմունիստներին որեմեքները խախտե-
լու ամենափոքր փորձի համար»:

Համկոմկուսի կենտկոմը, ինչպես նաև Միութենական
կենտգործկոմի և Ժողկոմխորհի վորոշումների ճշգրիտ կի-
րառումը միանգամայն կապահովի հեղափոխական որինակա-
նության ամրացման գործը և վերջ կդնի մինչև հիմա այդ
ուղղութեամբ կատարված խախտումներին:

Գ. ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹՅԱՆ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Դատախազության անելիքները ճիշտ պատկերացնելու
համար անհրաժեշտ է լավ ըմբռնել այն խնդիրները, վորոնց
իրականացման համար այսօր կուսակցութեան ճիշտ դեկա-
վարութեամբ, աշխատում է վորջ Միութեան պրոլետարիատը
և բազմամիլիոն աշխատավորությունը: Դատախազությունը,
ինչպես և Արդարադատութեան մյուս որդանները, հանդիսա-
նալով պրոլետարական դեկտատուրայի կարևոր գործոննե-
րից մեկը, կոչված են ոգնելու և ոժանդակելու իրադրոծել
այն խնդիրները, վորոնք այդ նույն դեկտատուրայի ամրաց-
ման տեսակետից առաջադրվում են կուսակցութեան և իշխա-
նութեան կողմից:

Այդ տեսակետից, յեթե վերլուծելու լինենք այն հսկա-
յական փոփոխությունները և սոցիալ-տնտեսական տեղա-

շարժերը, վորոնք տեղի յեն ունեցել մեր յերկրում՝ հեշտ
կլինի ըմբռնել ներկա ետապի անելիքները և դրանից բղխեց-
նել և բնորոշել նաև դատախազութեան հատուկ անելիքները:

Ժողանտեսութեան 5-ամյա պլանի կատարումը, «վորին
մեր թշնամիներն սկզբում քմծիծաղով, հետո զարմանքով,
իսկ այժմ սարսափով են միայն վերաբերվում»*), վոր թե
Փանտաղիա յե, այլ ունալ գործ, վորը 5 տարվա փոխարեն
հաջող կերպով իրագործվում է չորս տարում:

Հնգամյա պլանի հաջող կատարումը և դերակատարումը
հնարավոր դարձավ առաջին հերթին այն պատճառով, վոր
ճշգրիտ կերպով կիրառվեց կուսակցութեան՝ յերկիրն ին-
դուստրացման յենթարկելու լողունգը և դրանով իսկ հաջող-
վեց մեծ չափերով ծավալել սոցիալիստական ինդուստրիան և
ստեղծել հզոր անխնդրական բազա ամբողջ տնտեսութեան
համար, այդ հաջողութեան հիման վրա կուսակցութեան
16-րդ համագումարն իր պատմական վորոշումներում ար-
ձանագրեց արդյունաբերութեան մեջ «Ո՞վ-Ո՞ր» հարցի լուծ-
ված լինելու փաստը հողուտ սոցիալիզմի՝ վերջնականպես և
անվերադարձ կերպով:

Սոցիալիստական ինդուստրիայի հիման վրա՝ արագ տեմ-
պերով սկսվեցին նաև գյուղի սոցիալիստական վերակառուց-
ման աշխատանքները: Կարճ ժամանակամիջոցում միլիոնա-
վոր մանր, փոշիացած տնտեսութեանները ներգրավվելով
կոլեկտիվ տնտեսութեաններում, ամուր կերպով կանդնեցին
տնտեսութեան զարգացման սոցիալիստական ուղիների վրա,
վորի հետևանքով այժմ ամբողջ Միութեան մեջ կոլեկտիվ
տնտեսութեաններում գտնվում են վորջ տնտեսութեաններ
65 տոկոսը, իսկ Հայաստանում 37,6%-ը: Կոլտնտեսու-
թյունների հետ միասին մեծ չափով ծավալվեց գանադան
թե ստակի խոշոր խորհրդային տնտեսութեանների և ՄՏԿ կադ-
մակերպումը: Տասնյակ հազարավոր տրակտորներ և այլ
գյուղատնտեսական գործիքներ փոխարինեցին դյուղատնտե-

*) Հայաստանի Կոմսոմոլի կազմակերպութեան 8-րդ համագումա-
րում ընկ. Խաչյանի արտասանած ճառից:

տության մեջ մինչ այդ դորժող նահապետական չութիւն և
այլ սրբութիւնիլ դորժ ընկերին : Այդպիսով ազգման հիման վրա՝
հիմնական լիկվիդացիայի յենթարկվեց կուլակուտթյունը
վորպես դասակարգ, իսկոյն հացահատիկային շրջաններում :

Այդ հաջողութիւններէ հիման վրա հնարավոր դարձաւ
գլուղում ևս, ինչպէս և քաղաքում, արդէրունաբերութեան
մեջ՝ լուծել «Ո՞վ-Ո՞վՄ» հարցը հոգեւոր սոցիալիզմի: Ահա
այն հիմնական խոշոր փոփոխութիւնները և սոցիալ-դասա-
կարգային տեղաշարժերը, վորոնք կատարվել են մեր յերկ-
րում և ստեղծել լիակատար հնարավորութիւն՝ կազմելու
սոցիալիստական անդամակարգ հասարակութեան կառուցման
2-րդ հնդամ յա պլան:

Դասակարգչային սլաքաբարձ անդամակարգչ հաստատվում է թյան կառուցման ընթացքում յերբեք չի վերանում, ինչպես այդ կամենում են սնդիկ բուրբ դույնի աջ ոսկորտունիտանիքը, այլ տարբեր մոմենտներում, առանձնապես առանձին չրհաններում, սոցիալիստական շինարարության տարբեր ճակատներում, ինչպես այդ մատնանշել ե 17-րդ կուսկոնֆերանսը, դասակարգչային սլաքաբարձ որվածությունը դեռ անխուսափելի յե, վորովհետե դեռ լիովին լիկվիդացիայի չի յենթարկված կուլայությունը, դեռ դուդացիության 35%-ը, իսկ մեղ մոտ, Հայաստանում, մոտ 62-ը գտնվում են կոլխոյկդ դուրս. թե՛ դուդում ե թե՛ քաղաքում ունենը դեռ կապիտալիստական ե մանր-բուրժուական տարբերի մնացորդներ, կոլխոզների շուրջը, ե կոլխոզների ներսում դեռես չարուանակվում ե դասակարգչային սլաքաբարձ, իհարկե, տարբեր ձև-վերով, ե վերջապես արդյունարբության մեջ գործադրկության վերացման հեաեանքով տեղ են գտել մանր-բուրժուական տեղեկեցներով, իորհրդային իշխանությանը խորթ ե տեղ-տեղ նաե ակնհայտ թշնամի տարբերը, վորոնը անպաման այս կամ այն կերպ կձգտեն իրենը վնասարարական աշխատանքներով խանդարել սոցիալիստական արդյունարբություն արագ ամման գործին:

Այստեղից պարզ է, թե ինչու դասակարգային պայքարը 2-րդ հնդամյակում չի վերանում, այլ տեղ-տեղ, ինչպես մատենանշված է 17-րդ Կուսկոնֆերանսի կողմից, սրվում է։ Դասակարգային պայքարի սրման հետ միասին պարզ է դառնում նաև պրոլետարիան ղեկատուության ամրացման անհրաժեշտությունը։ Պրոլետարիան ղեկատուության ամրապնդման շնորհիվ միայն հնարավոր էլինի «կապիտալիստական ելեմենտները և առհասարակ դասակարգերը վերջնական լիկվիդացիան, դասակարգային տարբերությունները և չահա-գործումը ծնող սրտճառների լիակատար վոչնչացումը, մարդկանց ղեկավարության և անտեսության մեջ կապիտալիզմի մնացորդների հալթհալարումը, յերկրի վողջ աշխատավոր ապգահակցության վերածումն անդասակարգ սոցիալիստական հասարակության և կապիտալիզմի կառուցողները» (17-րդ Կուսկոնֆերանսի վորոշումներից)։

Ահա ներկա ետապի այն հիմնական խնդիրը, վոր կու-
սակցությունը դնում է ուրիշ որդանների հետ միասին նաև
Գատախագոթյան ու ընդհանրապես Արղարադատության
որդանների առաջ. նույն խնդիրը դեռ 14 տարի սրանից ա-
ռաջ դրել է Արղարադատության որդանները՝ մասնավորա-
պես գատարանների առաջ պլոխետարական հեղափոխության
առաջնորդ ընկ. Լենինը, խոսելով գատարանի դերի և նչա-
նակության մասին: Հնոր գատարանը—ասում է ընկ. Լենին-
ը—ամենից առաջ հարկավոր է պայքարելու համար շահա-
գործողների դեմ, վորոնք փորձում են վերականգնել հրենց
էշխանությունը, կամ պահպանել իրենց արտոնությունները,
կամ դադոնարար կորզել, խաբերայությամբ ձեռք ձգել այդ
արտոնությունների այս կամ այն մասնիկը: Բացի այդ, դա-
տարանների վրա, յեթե նրանք իրոք կազմակերպվում են խոր-
հորդային հիմնարկների սկզբունքով, ընկնում է մի այլ ա-
վելի կարևոր խնդիր: Այն է՝ ապահովել աշխատավորների
մեջ կարգապահությամբ և ինքնակարգապահությամբ խստիվ
կիրառումը: Մենք կլինե՞լինք ծիծաղելի ո՛րտալիստներ—չա-

197

*) Լեւոնի ժողովածու, համաթ 22-րդ եջ 474.

րունակում ե ընկ. ԼՆՆԻՆԸ—յեթե յենթադրեցինք, վոր նման խնդիրն իրադործելի յե րուրժուադիայի իշխանության անկման հետեյալ որը, այսինքն՝ կապիտալիզմից սոցիալիզմին անցնելու առաջին ստադիայում կամ թե առանց հարկադրանքի: Առանց հարկադրանքի այսպիսի խնդիրը բոլորովին անլուծելի յե: Մեզ հարկավոր ե պետութիւն, մեզ հարկավոր ե հարկադրանք: Պրոլետարական պետութեան այս հարկադրանքի իրադործման սրբանը պետք ե հանդիսանան խորհրդային դատարանները: Յեւ նրանց վրա յե ընկնում արդսւրնակութեան աշխատանքային դիսցիպլինայի դաստիարակութեան խնդիրը: Մեզ մոտ այս նպատակի համար չառ թիչ բան ե արւած: Ավելի ճիշտ, վոչինչ չի արւած: Իսկ մենք պետք ե ձգտենք կադմակերպել նման դատարաններ ամենալայն մասշտաբով, նրանց գործունեութիւնը տարածելով յերկրի ամբողջ աշխատավորական կյանքի վրա: Միայն այդպիսի դատարանները—ասում ե ընկ. ԼՆՆԻՆԸ—յերբ նրանց աշխատանքին մասնակցում են աշխատավոր լայն մասսաները ե շահադործվող աղքատնակութիւնը,—կարող են դեմոկրատական ձևերով, համապատասխան Խորհրդային իշխանութեան սկզբունքներին, հասնել նրանց, վորպեսզի կարգապահութեան ե ինքնակարգապահութեան ցանկութիւնները չմնան լուկ ցանկութիւններ»:

Լենինի այդ պատմական ցուցմունքները, դատարանների մասին չեն կորցրել իրենց նշանակութիւնը մինչև այսօր, այլ վորոչ փոփոխութիւններով պահպանում են իրենց հիմնական իմաստը ե դրվում արդարադատութեան որդանների առաջ վորպես նրանց ամենահիմնական անկիւնքը:

Այժմ այն հարցը, թե դատարանը ե Դատախաղութիւնը վոր չափով են կատարել ԼՆՆԻՆԻ ցուցմունքները: Պետք ե արձանագրել, վոր ցուցմունքների առաջին մասը, վորտեղ դրվում են դասակարգային թշնամիների դեմ պայքարելու խնդիրներ՝ այդ որդանները կատարել են հաջողութեամբ այն իմաստով, վոր խոշոր չափով նպաստել են կուլակու-

թեան վերացման, քաղաքի նեպոմանական տարրերի ճնշման ե դանազան հակահեղափոխական տարրերի դեմ պայքարելու գործին: Ցուցմունքների յերկրորդ մասը, վորը վերաբերվում ե աշխատավորութեան կարգապահութեան ե ինքնակարգապահութեան դաստիարակման գործին, վորն անհամեմատ դժվար ե բարդ ե վորի վրա լուրջ ուշադրութիւն ե դարձրել տասնյակ տարիներ սրանից առաջ ՄԱՌՖՍԸ, իր նամակներից մեկում, ասելով բանվորներին, վոր՝ «Դուք պետք ե ապրեք քաղաքացիական ե ազգամիջյան պատերազմների 15, 20, 50 տարիներ վոչ միայն նրա համար, վոր փոխեք հալածարարութիւնները, այլ նրա համար, վոր ինքներդ ձեզ փոխեք ե ընդունակ դառնաք քաղաքական տիրապետութեան չափական աշխատանք ե տարւած դատարանների վճիռները ե պրոցեսներն ունեցիլ են իրենց դաստիարակչական նշանակութիւնը, սակայն անբավարար ե չեն տվել անհրաժեշտ եփեկար, վորովհետեւ մինչ վերջերս պատշաճ կերպով չենք կարողացել կադմակերպել դատարաններ ամենալայն մասշտաբով ե տարածել նրանց գործունեութիւնը յերկրի ամբողջ աշխատավորական կյանքի վրա, ինչպես այդ պահանջել ե ընկ. ԼՆՆԻՆԸ:

Յեւելով այս բոլորից Դատախաղութիւնը ե Արդարադատութեան մյուս որդաններն առաջին հերթին ամեն կերպ ամբացնելով հեղափոխական որինակնութիւնը ե այդ հիման վրա ուժեղ պայքարելով դասակարգային թշնամիների, բոլոր որինախախտումների դեմ, պետք ե արագ թափով ծավալեն Արդարադատութեան մասսայական-հասարակական ստորին ողակները՝ դուղական-կոլտոզային, բնակավայր-կոոպներին կից ե արտադրական-ընկերական դատարանների, դատախաղութեան ոժանդակող րջիջների լայն կադմակերպման ե նրանց անմիջական ղեկավարման գործը: Այդ ողակները մոտ լինելով աշխատավորներին ե լայլ իմանալով աշխատավորութեան դրութիւնը, կենցաղը, կյանքի պայմանները, իրենց վորոշումներով, ընկերական ցուցմունքներով ե

նախադեռչացումներով է վիճակի կլինեն զաստիարակման և ինքնադաստիարակման դործն ավելի լավ կատարել, քան մասսաներից հեռու դառնալով (տարածության տեսակետից) մի վորեն ժողովրդական դատարան կամ դատախազություն, ոակայն այս վերջին հանգամանքը դեռ չի նշանակում, վոր մեր ժողովրդական դատարաններն աշխատավորության դատարակման դործում անելիք չունին, ընդհակառակը, ժողդատարանները հանդիսանալով ստորին ողակների հիմնական կազմակերպիչները և ղեկավարները, պետք է այդ ասպարիզում իրենց աշխատանքի լավագույն որինակներով պատրաստեն և կլթեն ստորին ողակների աշխատակիցների հսկայական բանակը :

Ժողդատավորները յուրաքանչյուր հանցադործության մեջ փնտրելով դատակարգային աստառը՝ պետք է սովորեն լուծել դործն այնպես, վոր այն աշխատավորների նկատմամբ, վորոնք այս կամ այն որինադանցության մեջ վոչ մի չարամտություն չեն ունեցել կամ կատարել են հանցադործություն իրենց հետամնացության, անփորձության և անկարողության հետևանքով, առավելագույն չափով սպազոված լինի նրանց վոչ թե պատժելու, այլ դատարակելու դործը :

Աշխատավորության դատարակման տեսակետից խոչոր նշանակություն ունի ուղղիչ-աշխատանային տների դործունեյության ճիշտ կազմակերպումը : Վորակյալ բանվորական ձեռքերի պահանջը, թեթե արդյունաբերության զարգացման ընդառաջումը և ուղղիչ տներում դառնալով աշխատավորության դատարակման և աշխատանքային պրոցեսներին վարժեցնելու դործը պահանջում է ուղղիչ տներից ունենալ, թեկուզ վորք մասշտաբներով, դործարաններ, ֆարբիկաններ և զարոցներ, վորտեղ պետք է մտցնել դործարանային ռեժիմ, անկատել աշխատավորությանը՝ դասակարգային թշնամի տարրերից, ծավալել աշխատավորների մեջ կուտ-դատարակչական աշխատանքները, կիրառել աշխա-

տանքի սոց. նոր մեթոդները, լավագույն աշխատողներին տալ արձակուրդներ կամ վաղաժամ ազատել, մի խոսքով աշխատանքները կազմակերպել այնպես, վոր ուղղիչ տներից դուրս յեկած աշխատավորը լինի վորակյալ աշխատող, դատարակված և միանգամայն պիտանի մեր հասարակարգի համար : Հասկանալի չէ, վոր այս բոլորը պետք է կազմակերպվի այնպես, վոր վոչ մի փախուստ և կրկնակի հանցադործություններ տեղի չունենան :

Դատարակչական աշխատանքը պետք է տարվի նաև ապադասակարգայնացված տարրերի նկատմամբ, այնպես, ինչպես մատնանշել է ընկ. ՊՈՍՏԻՇԵՎԸ գեկուցելով ՌՍՖՍՀ Արդարադատության դործիչների 6-րդ խորհրդակցությանը : Նախկին կուլակները, վորոնք անցնելով ապակուլակացման, բանտարկության և աշխատանքային ճնշման ետապները, պետք է անցնեն նաև դատարակման ետապը՝ լծվելու սոցիալիստական շինարարության աշխատանքներին : Դատարակչական աշխատանքն ասպադասակարգայնացած տարրերի նկատմամբ կատարելիս՝ պետք է լինել վերին աստիճան զգուշ և յերբեք չմոռնալ, վոր դործ ունենք նախկին թշնամու հետ :

Մյուս անհետաձգելի անելիքը—այդ ժողովրդատնտեսության 4-րդ ավարտական տարվա պլանների կատարման և գերադատարման դործին ոգնելու և ոժանդակելու, ինչպես և պլանները կատարման դործին խոչընդոտ հանդիսացող յեւրեվության գեւ պայքարելու խնդիրն է, ուսումնասիրելով կոնկրետ դործարանը կամ կոլխոզը, խորհուրդներով, ցուցումներով անմիջական ոգնություն հասցնելով նրանց : Այդ աշխատանքների բնագավառում ցրվածությունը հավասար է վոչինչ չանելուն : հարկավոր է սովորել տարրերել անհրաժեշտը վոչ անհրաժեշտից և ամբողջ ուշադրությունը բեւելու այն կետերի վրա, վորտեղ ավելի շատ է զգացվում դատախազի և դատավորի մասնակցության ու միջոցառումների կարիքը :

Պլանների կատարման ինչպես և աշխատանքի մյուս բնագավառներում պայքարի զլխավոր կրակը պետք է ուղղվի

անպատասխանատվության, թույլ դեկավարության, ինքնահոսի, դիմադրելու թյան, վարչարարության և մանավանդ աչքակապու թյան դեպքերի վրա:

Այնուհետև անհրաժեշտ է ուժեղ թափով շարունակել դյուղացիականն հարցում թույլ տված և այժմ վերոջ ողակներում շարունակվող սխալների շտկման գործը։ Այս առնչությամբ ստուգման յե՞թարկել այն դիմումները, վորոնք վերաբերվում են սպաշտոնյաների կողմից հեղափոխ․ որինակառնությունը խախտելու վստաերին, ապահովել այդ խախտումներին վերաբերյալ գործերի ամենաարագ քննությունը և տուժի յենթարկել, մինչև իսկ դատի տալով այդպիսի խախտումներ կատարող սպաշտոնյաներին, կամ աշխատավորներին դիմումներին բյուրոկրատիկ վերաբերմունք ցույց տվողներին։

Միջոցներ ձեռք առնել ստուգելու Երջգործկոմիտեի և դյուելիտորհուրդների կիրառած ստուգանումների պրակտիկան, մասնավանդ դյուելաստնտեսական կամսյանիայի առնչությամբ կիրառված ստուգանումները և ամենակարճ ժամանակամիջոցով վերացնել այն վարչական ստուգանքները, վորոնք կիրառված են ի խախտումն Համամիութենական և Հանրապետական որենսդրության: Վերացնել կայուն առաջադրանքներ տալու և ապակուլակացման այն փաստերը, վորոնք ի խախտումն Խորհրդային որենքների, տեղի յե ունեցել առանձին կոլտնտեսականների և անհատական միջակ տնտեսությունների վերաբերյալ: Հետեվողականորեն կիրառել կուլակային տարրերի նկատմամբ խորհրդային որենքներով սահմանված առաջադրանքները և այլ միջոցները (ԽՍՀՄ-ի Կենտգործկոմի և Ժողկոմխորհի հունիսի 25-ի վորոշումից) և վերջապես խստիվ հետեւել, վորպեսզի ԽՍՀՄ-ի կառավարության և Համկոմկուսի Կենտկոմի՝ տնտեսական - քաղաքական բացառիկ նշանակություն ունեցող վերջին վորոշումները՝ անասնամթերման, կոլտնտեսությունների, կոլտնտեսականների և անհատական աշխատավոր դյուելացիների մաս առետրի, հացամթերման ընթացիկ տարվա նոր պլանի, խոր-

հրդալայն ու կոլեկտիվ տնտեսությունները կողմից հացի առևտրի ծավալման և բերքահավաքի մասին և վերջապես Միութենական կենսակոորդինոմի և Ժողկոմխորհի վորոշումը դյուրատնտեսական հարկի նոր կանոնադրության մասին, վորոնք անկասկած հանդիսանում են այն միանգամայն ճիշտ փողաքականության շարունակությունը, վորը մեր կուսակցությունը վարել է դյուրի սոցիալիստական վերակառուցման նկատմամբ, մասնավորապես կոլտնտեսությունները կազմակերպչորեն և տնտեսապես ամրացնելու, ցանքերի տարածությունը լայնացնելու, անասնաբուծությունը զարգացնելու, ապրանքաշրջանառությունն առավելագույն չափով ծավալելու և բուսմտակարարումը բարելավելու բնագավառներում, — ճշգրիտ կերպով իրագործվեն կյանքում և վրչվառումում կամ խախտում այդ վորոշումների վերաբերմամբ տեղի չունենա :

Սրբազրեց՝ Տ. Տերուհի

Գլուխ. 7584 (բ). Գլուխեր 2367. Հրատարակ. 2306. Տիրած 2000.

Հանձնված է արտադրության 15/VII 1932 թ. Ստ. Զ. Բ.
Ստորագրված է արտադրելու 20/VII, 1932 թ.

անսպասախանատվության, թույլ դեկավարության, ինքնահոսի, դիմադրկության, վարչարարության և մանավանդ ազգակապության դեպքերի վրա:

Այնուհետև անհրաժեշտ է ուժեղ թափով շարունակել դյուղացիական հարցում թույլ տված և այժմ վորոշ ողակներում շարունակվող սխալների շտկման գործը: Այս առնչում թյամբ ստուգման յենթարկել այն դիմումները, վորոնք վերաբերվում են պաշտոնյաների կողմից հեղափոխ. որինակա-նությունը խախտելու փաստերին, ապահովել այդ խախտումներին վերաբերյալ գործերի ամենաարագ ճննությունը և առժի յենթարկել, մինչև իսկ դատի տալով այդպիսի խախտումներ կատարող պաշտոնյաներին, կամ աշխատավորների դիմումներին բյուրոկրատիկ վերաբերմունք ցույց տվողներին:

Միջոցներ ձեռք առնել ստուգելու Շրջգործկոմների և դյուղխորհուրդների կիրառած ստուգանումների պրակտիկան, մանավանդ դյուղատնտեսական կամպանիայի առնչությամբ կիրառված ստուգանումները և ամենակարճ ժամանակամիջոցում վերացնել այն վարչական ստուգանքները, վորոնք կիրառված են ի խախտումն Համամիութենական և Հանրապետական որենսդրության: Վերացնել կայուն առաջադրանքներ տալու և ապակուլակացման այն փաստերը, վորոնք ի խախտումն Խորհրդային որենքների, տեղի յե ունեցել առանձին կոլտնտեսականների և անհատական միջակ տնտեսությունների վերաբերյալ: Հետեվողականորեն կիրառել կուլակային տարրերի նկատմամբ խորհրդային որենքներով սահմանված առաջադրանքները և այլ միջոցները (ԽՍՀՄ-ի Կենտրոն-կոմի և Ժողկոմխորհի հունիսի 25-ի վորոշումից) և վերջապես խստով հետևել, վորպեսզի ԽՍՀՄ-ի կառավարության և Համկոմկուսի Կենտկոմի՝ տնտեսական - քաղաքական բացառիկ նշանակություն ունեցող վերջին վորոշումները—անասնամթերման, կոլտնտեսությունների, կոլտնտեսականների և անհատական աշխատավոր դյուղացիների մաս առևտրի, հացամթերման ընթացիկ տարվա նոր պլանի, խոր-

հրդային ու կոլեկտիվ տնտեսությունների կողմից հացի առևտրի ծավալման և բերքահավաքի մասին և վերջապես Միութենական Կենտրոնկոմի և Ժողկոմխորհի վորոշումը դյուղատնտեսական հարկի նոր կանոնադրության մասին, վորոնք անկասկած հանդիսանում են այն միանգամայն ճիշտ քաղաքականության շարունակությունը, վորը մեր կուսակցությունը վարել է դյուղի սոցիալիստական վերակառուցման նկատմամբ, մասնավորապես կոլտնտեսությունները կազմակերպչորեն և տնտեսապես ամրացնելու, ցանքերի տա-րածությունը լայնացնելու, անասնաբուծությունը զարգացնելու, ապրանքաշրջանառությունն առափնելադույն չափով ծավալելու և բամբասակարարումը բարելավելու բնագավառներում,—ճշգրիտ կերպով իրագործվեն կյանքում և վոչ մի շեղում կամ խախտում այդ վորոշումների վերաբերմամբ տեղի չունենա:

Ահա հիմնականում այն խնդիրները, վորոնք դրված են Դատախազության առաջ: Այդ բարդ և բազմապիսի խնդիրները Դատախազությունը, կրկնապատկելով իր յեռանդը, մոբիլիզացիայի յենթարկելով իր ուժերը, հիմնովին վերակառուցելով իր աշխատանքները, ծավալելով աշխատանքի սոցիալիստական նոր մեթոդները և ճիշտ կիրառելով ընկ. Ստալինի պատմական 6 ցուցմունքները,— ինչպես անցած տասը տարիների ընթացքում, նույնպես այժմ և սրանից հետո, կկատարի կուսակցության և իշխանության կողմից իրեն հանձնարարված խնդիրները: Բն. վ. Ե.

Սրբագրեց՝ Տ. Տեռուցի

Դիմվ. 7584 (բ). Գրառվեր 2367. Հրատարակ. 2306. Տեղամ 2000.

Հանձնված է արադրության 18/VII 1932 թ. Ստ. Զ. Բ.

Ստորագրված է ապրիլի 20/VII 1932 թ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0927842

11

27965

ՀԱՅԿ 30 009. (1/1 Կ)

Ա. Շահինյան

**ДЕСЯТИЛЕТИЕ ПРОКУРАТУРЫ
И ЕЕ ЗАДАЧИ**

Госнадат ССР Армении
Ереван - 1982